

24.06.2019

Tieteellisten seurain valtuuskunta
Snellmaninkatu 13
00170 HELSINKI

Viite

Asia Lausunto kansallisen avoimen tieteen suunnitelmasta vuosille 2020–2025

Avoimen tieteen kansallinen strategiaryhmä on laatinut luonnoksen Kansalliseksi avoimen tieteen suunnitelmaksi aikajänteelle 2020-2025. Kansallinen avoimen tieteen suunnitelma linjaa suomalaisten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten harjoittaman tutkimuksen avoimuuden vision, avoimen tieteen koordinaation mission sekä strategiapolun vision saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että organisaatiot voisivat suunnitelmaan sitoutua.

Kansallinen avoimen tieteen suunnitelma on monipuolinen ja sisältää eri näkökulmia. Suunnitelma koostuu useista ja toisistaan osittain irrallisiksi jäävistä kokonaisuuksista ja suunnitelman tavoitteita ja sisältöä ei ole helppo hahmottaa kokonaisuutena. Suunnitelmasta tulisi saada ymmärrettävä myös muillekin, kuin avoimeen tieteeseen erityisesti perehtyneille. Ehdotamme siksi jäljempänä tässä lausunnossa muokkauksia sekä tekstin rakenteeseen että sisältöön.

”Suunnitelmaksi” nimetty dokumentti on asiasisällöltään enemmän sitoumus, jota tutkimusyhteisö lupautuu noudattamaan. Täten dokumentille ehdotetaan annettavaksi uusi otsikko: ”Sitoumus kansallisen avoimen tieteen edistämiseksi 2020-2025”.

Alussa esitetty ”Tiivistelmä” -kappale antaa hyvän kokonaiskuvan avoimen tieteen tavoitteista ja osa-alueista. Lopulliseen versioon ehdotetaan poistettavaksi tiivistelmän laatikoissa pallukoilla esitetyt luettelot ja vuosiluvut. Turhat tiedot poistamalla kuvasta tulisi tällä tavoin selkeämpi. Toki myös kuvan tuleva viimeistely ja muotoilu visuaalisesti havainnollisemmaksi parantaa lopullisen version luettavuutta.

Ensimmäiseksi kappaleeksi sopisi parhaiten ”Kansallinen avoimen tieteen visio ja missio” -kappale, joka on dokumentin ydin, se tärkein asia, jolle allekirjoittaneet antavat sitoumuksensa. Tämän kappaleen otsikossa voisikin käyttää ”vision ja mission” sijaan ”sitoumus” sanaa, josta oikeastaan on kyse. Tämän kappaleen puolivälissä oleva teksti ”Edellä mainitun mission toteuttamiseksi...” pallukoineen

ehdotetaan siirrettäväksi kappaleeseen ”Kansallisen avoimen tieteen suunnitelman taustaa”. Kappaleen loppuun ehdotetaan lisättäväksi tulevaa työnjakoa ja vastuita selkeyttävä uusi teksti, jossa kuvataan mitä sitoumus tarkoittaa tutkimusorganisaatioille, tutkimusrahoittajille, tutkijoille, tieteellisille seuroille, akatemioille, kustantajille ja palveluntuottajille. Esimerkiksi DORA-julistus toimisi hyvänä mallina tämänkaltaiselle rakenteelle.

Toiseksi kappaleeksi sopisi hyvin ”Miksi kansallinen avoimen tieteen suunnitelma?”. Tämän kappaleen otsikko voitaisiin päivittää dokumentin uutta otsikkoa vastaavaksi: ”Miksi kansallinen avoimen tieteen sitoumus tarvitaan”.

Tutkijoiden vastuullisen arvioinnin merkitystä ei voi liikaa korostaa avoimen tieteen sitoumista suunnitellessa. Ilman monipuolisempaa ja avoimeen tieteeseen kannustavaa arviointia ja tutkijan avoimilla toimilla meritoitumista ei avoimen tieteen tavoitteita pysty toteuttamaan. Tutkijan arviointi ja kannustimet on nykyisessä dokumentissa esitetty ”Kansalliset avoimen tieteen strategiat” -kappaleen luettelossa. Kulttuurin ja kannustimien avoimuuden strategia ei kuitenkaan kuvaa riittävästi tarvetta muuttaa tutkijoiden arviointi ja kannustimet nykyistä laveammaksi ja avoimuuteen kannustavammaksi. Kyse ei ole pelkästään arvioinnin, arviointikriteerien tai kannustimien julkistamisesta, vaan tavoitteena on luoda tutkijoiden vastuulliset arviointikäytännöt, joissa monipuolisesti huomioidaan meritoituminen myös avoimen tieteen eri osa-alueilla. Täten ehdotetaan lisättäväksi ”Miksi kansallinen avoimen tieteen suunnitelma?” -kappaleen puolivälissä olevaan ”Toimintakulttuurin muutoksen onnistumisen ehtoina ovat ennen kaikkea” -luetteloon omana erillisenä pallukkana ”yhteisesti sovitut ja käyttöön otetut tutkijoiden vastuulliset arviointikäytännöt, joilla huomioidaan monipuolisesti meritoituminen avoimen tieteen eri osa-alueilla”.

Kolmanneksi kappaleeksi voisi laittaa vielä enemmän taustaa kuvaavan kappaleen ”Kansallisen avoimen tieteen suunnitelman taustaa”. Yhdessä nämä toiseksi ja kolmanneksi ehdotetut kappaleet toimisivat dokumentin johdantona tarjoten tietoa menneestä työstä.

Neljänneksi kappaleeksi sopisi ”Kansalliset avoimen tieteen strategiat” -kappale. Tässä kappaleessa kuvataan nykyisellään TSV:n eri ryhmissä tehtävistä määrittelyistä aikatauluineen. Ehdotetaan, että kappaleen johdantotekstin lisäksi neljästä strategiasta jätettäisiin nykyiselle paikalleen strategiset päämäärät. Tämän kappaleen ”Strategiset tavoitteet ja toimenpideohjelmat” -luettelot kuvaavat yksityiskohtaisesti TSV:n ryhmien aiheita ja aikatauluja. Nämä pallukoilla esitetyt luettelot aikataulusuunnitelmien voisi siirtää taulukkoon ja sijoittaa se tämän kappaleen loppuun. Tällä tavoin kappaleessa korostuisivat selkeämmin neljä sisällöllistä tavoitetta, jotka ovat avoimen tieteen sitoumuksessa keskeisiä.

Liitteelle 1 ehdotetaan siirrettäväksi lisätietoja tarjoava kappale ”Miksi avoin tiede?”. ”Miksi avoin tiede?” -kappaleen taulukkoon ehdotetaan lisättäväksi enemmän julkaisujen avoimen saatavuuden hyötyjä itse tutkimukselle ja tutkimusyhteisöille (nyt on esitetty vain yksi). ”Miksi avoin tiede?” -kappaleeseen (liite 1) voitaisiin viitata kappaleessa ”Miksi kansallinen avoimen tieteen sitoumus tarvitaan”, koska nämä kytkeytyvät saumattomasti yhteen ja ”Miksi avoin tiede?” taulukossa kuvataan tarkemmin avoimen tieteen hyödyt.

Liitteelle 2 voitaisiin siirtää kappale ”Avoimen tieteen tähän mennessä tunnistettuja haasteita”, sillä sekin tuo lisätietoja itse sitoumukselle. Tämä kappale on erinomainen luettelo avoimen tieteen toteutuksen riskitekijöistä ja niiden ratkaisukeinoista. Nämä molemmat liitteille siirrettäväksi ehdotetut kappaleet

nähdään tärkeinä ja säilyttämisen arvoisina. Ne tuovat yksityiskohtaista lisätietoa itse avoimen tieteen sitoumukselle, mutta niiden siirto tekisi itse sitoumuksesta ytimekkäämmän ja helpommin omaksuttavamman sekä selkeyttäisi rakennetta.

Ylijohtaja

Riitta Maijala

Johtava tiedeasiantuntija

Aki Salo